

Studiu de specialitate

Particularitățile limbajului la preșcolari

Prof. Mîțiu Lavinia Carmen

Grădinița cu Program Prelungit „Floare de colț” Brad, jud. Hunedoara

Copilul are nevoie permanentă de prezența unui adult în preajma sa. Este imperios ca acesta să-l îndrume, să-l ajute să comunice și ce este mai important, să-l corecteze atunci când greșește. Când comunicăm cu un copil trebuie să-i acordăm toată atenția, să-l facem să aibe încredere în noi, să-l tratăm ca pe un egal.

Preșcolarul este la vârsta când receptează cu ușurință orice cuvânt și din acest motiv trebuie să avem mare grijă cum ne exprimăm în preajma lor. Limbajul folosit în familie și în mediul frecventat de copil își pune amprenta asupra dezvoltării lui.

Grădinița reprezintă mediul favorabil achiziționării limbii, cu atât mai mult, cu cât permite o mare frecvență a schimburilor de informații și un climat educativ în care copilul se bucură de simpatie, siguranță și încredere. Cunoașterea particularităților psihologice ale copiilor cu care lucrează îi servește educatoarei la alegerea celor mai potrivite forme și modalități de lucru cu copiii, în vederea obținerii unei mai mari eficiențe a muncii sale.

În organizarea și desfășurarea științifică a acțiunii instructiv-educative am ținut seama de anumite legități ale dezvoltării psihice a copiilor. „Dezvoltarea psihică este un proces complex și de durată, care se desfășoară în cadrul unității dintre organism și mediu, în condițiile concrete ale mediului social istoric în care trăiește și acționează copilul.”(Pavelcu, V., 1962, pag. 35). Pe parcursul dezvoltării fizice și psihice copilul își însușește modalitățile umane de a percepe, de a memora, de a gândi, de a simți, de a voi. Toate aceste achiziții esențiale pentru dezvoltarea personalității, copilul le poate realiza numai în procesul activității și al comunicării interumane. Fiecare vârstă prezintă o receptivitate selectivă pentru anumite influențe externe și o educabilitate crescută a unor procese și însușiri psihice. Pentru dezvoltarea limbajului, cea mai sensibilă este perioada de până la trei ani.

Profilul psihologic al diferitelor perioade de dezvoltare a copilului și chiar durata lor nu sunt determinate biologic, ci au, într-o mare măsură un caracter social-istoric și depind de conținutul educației și al activităților desfășurate cu copiii. Procesul instructiv-educativ trebuie să anticipeze dezvoltarea psihică, adică să vizeze întotdeauna un nivel imediat superior al funcțiilor psihice. Trăsăturile psihice de bază care-i „unesc” pe toți copiii sunt: atitudinea față de lumea înconjurătoare; trebuințele și interesele lor; un nivel cantitativ și calitativ al principalelor procese și însușiri psihice; activitatea dominantă [jocul, învățătura, munca].

Însușirea „codului lingvistic” – limbajul verbal - se produce intensiv și progresiv, la început propozițiile copilului i-au forma unui ”enunțuri telegrafice”. Prin intermediul limbajului copilul pătrunde în sfera relațiilor social-interpersonale. Cuvântul câștigă o funcție tot mai accentuată în învățarea cognitivă, afectivă și comportamentală, respectiv, volitiv – acțională, cu elemente de intenționalitate orientată spre un scop. Asociat cu gestul și mimica adultului cuvântul facilitează asimilarea cerințelor social-morale.

”Copilul se dezvoltă în mod natural trecând printr-un număr de etape care se succed în ordine constantă”. (***, 2005, pag. 120)

Particularitățile limbajului la preșcolari sunt determinate de vârsta acestora și, treptat, pe măsura dezvoltării lor psiho-fizice capătă un caracter din ce în ce mai corect.

Pe măsura acumulării unei experiențe verbale, preșcolarul devine din ce în ce mai sensibil în ceea ce privește așa-zisul “simț al limbii”, reușind ca pe baza acestuia să stabilească relații gramaticale din ce în ce mai corecte.

Dezvoltarea vorbirii copilului se realizează în mod treptat, prin lărgirea relațiilor verbale cu cei din jur, în condițiile manifestării de către copil a curiozității de cunoaștere a obiectelor, a însușirilor acestora, pe de o parte, a atitudinii interogative referitoare la originea și cauza unor fenomene, pe de altă parte. Cu toate îmbunătățirile aduse învățământului preșcolar, nu se poate schimba tipul de activitate al acestei vârste, care este jocul; el stă la baza organizării activităților din grădiniță. De aceea, ”un manual sau un caiet de lucru cu principii riguroase de învățare va schimba atmosfera de joc din grădiniță într-un regim auster de școală. Nu ne îngăduie acest lucru în primul rând particularitățile psihologice ale copilului preșcolar, iar în al

doilea rând perspectiva distrugerii interesului pentru școală, fiind nevoit să întâmpine prea devreme unele dificultăți care depășesc capacitățile și interesele acestuia în cunoaștere și activitate.” (***, 2005, pag. 121). Pornind de la aceste recomandări ale psihologilor și pedagogilor, s-a dat importanța cuvenită jocului ca formă specifică a activității cu copiii.

În decursul celor trei ani ai vârstei preșcolare, vorbirea copiilor se caracterizează printr-o serie de trăsături specifice, cu nuanțe chiar de la o etapă la alta, trăsături ce țin de particularitățile aparatului fonomotor, ale analizatorului verbomotor, auditiv, ca și de particularitățile gândirii. Având în vedere aceste aspecte, se pot comenta câteva din problemele structurii limbajului la vârsta preșcolară.

Aparatul fonator este pregătit pentru emiterea sunetelor, de la naștere. Nou-născutul are reacții vocale cu caracter de reflex necondiționat [în funcție de stările organice]. În jurul vârstei de două luni apare gânguritul [articulări vagi de sunete] care pregătește imitarea și perfecționează perceperea auditivă și funcțiile aparatului articulator; la 1 an vorbim de imitație sonoră cu caracter activ; la 2 ani, cuvintele capătă „caracter condiționat” și începe etapa inițială a constituirii celui de-al doilea sistem de semnalizare. Limbajul este pasiv, copilul înțelege ce i se spune dar nu se exprimă cursiv. Conform acestor etape, cuvintele folosite izolat, de cele mai multe ori denumesc obiectele, ființele cu care copilul vine în contact. Semnificația lor este la început fie prea difuză, fie prea îngustă. Apoi urmează o „etapă capitală”, când copilul ajunge să lege două cuvinte, ca în jurul vârstei de trei ani vocabularul lui să cuprindă aproximativ 1000 de cuvinte, ceea ce-i permite preșcolarului mic posibilitatea unei experiențe cognitive.

La vârsta preșcolară mică și mijlocie, apare „gândirea cu voce tare”, care nu este altceva decât o fază tranzitorie de la limbajul extern la cel intern și invers, un rezultat al exteriorizării limbajului intern. În aceste cazuri limbajul intern se împletește cu fragmente de limbaj extern, copilul „gândește cu voce tare” fie a anticipa ceea ce va face, fie a aprecia ceea ce a făcut. Exemplu: În cadrul jocului: ”Alegeți și grupați”- așezarea obiectelor după utilitatea lor: doi-trei copii au vorbit tot timpul jocului, motivând fiecare acțiune...”pun furculițele la tacâmuri pentru că mănânc cu ele”...”patul este în dormitor pentru că acolo dorm” etc.

În condițiile unei educații corecte, la trei ani, copilul își însușește, în linii mari, pronunția fonemelor limbii materne. La trei ani preșcolarul are o pronunție inegală a sunetelor limbii române, nu diferențiază bine consoanele lichide (r, l), consoanele constrictive (s, z, j) și semiocclusive (v, f) și, de aici, apar fenomenele de omisiune, substituție și inversiune: rața-ața – iața – arța;

-omiterea sau înlocuirea consoanelor c-g și t-g: cucu – tutu, gol – dol;

-omiterea sau înlocuirea consoanelor ș-j prin t-d: mașina – matina, jos-dos;

-omiterea silabelor din cuvinte prea lungi: televizor – telezor, medicamente – micamente;

-înlocuirea consoanelor s-z prin ș-j sau invers: masa – mașa, jos – zos;

-înlocuirea consoanelor siflante sau șuierătoare s-z și ș-j prin africcate t, c sau g: săculeț – tăculeț, moșul – motul;

-înlocuirea africatelor între ele: tine în loc de cine;

-inversiunile: place – palce, capra – crapa, cap – pac.

În general, copilului preșcolar mic îi lipsesc claritatea și precizia sunetelor care compun cuvintele, dar toate greșelile de pronunție semnalate nu constituie un semnal de îngrijorare, nici pentru educatoare, nici pentru părinți. Aceste fenomene se mai întâlnesc și la copiii de grupă mijlocie, chiar și la cei mai mari, dar de obicei, dispar treptat, ca urmare a perfecționării aparatului fonator, sub influența vorbirii adulților și acțiunilor instructiv-educative sistematice din grădiniță, încât la grupa mare, aproape toți copiii ajung să pronunțe corect până și cele mai dificile sunete (vibranta r, șuierătoarea ș și așa mai departe).

În jurul vârstei de patru ani se face trecerea de la limbajul situativ la cel contextual, iar la cinci – șase ani, forma inițială a limbajului este cea dialogată. La patru ani, numărul sunetelor incorect pronunțate scade, fondul lexical este mai bogat, vocabularul se dublează, la cinci ani ajunge circa la 3000 de cuvinte, la șase – șapte ani la 3500-4000 cuvinte. La șase ani, copilul stăpânește limba maternă sub toate aspectele sale: fonetic, lexical, semantic și gramatical. În jurul vârstei de șase ani se produce un salt calitativ în dezvoltarea limbajului vorbit. Comunicarea verbală dobândește calități noi, pronunția se corectează, lexicul devine mai bogat, iar propozițiile sunt formulate potrivit regulilor gramaticale. Limbajul vorbit devine un instrument simbolic de dobândire a cunoștințelor noi. Întrebările adresate educatoarei dovedesc nevoia copilului pentru confirmarea că au

fost însușite corect. Deosebirile posibile între copii în ceea ce privește vocabularul sunt uneori destul de mari. Între limbajul pasiv și cel activ există adesea un decalaj evident. Astfel, sunt unii copii care folosesc cu ușurință, în activitățile de educare a limbajului o parte însemnată din vocabularul pe care îl posedă. Ei sunt receptivi privind însușirea de cuvinte noi și au capacitatea de a le activa.

Preocuparea educatoarei este axată nu numai pe îmbogățirea vocabularului, dar și pe activizarea acestuia, pe formarea deprinderii copiilor de a folosi în vorbirea lor cuvinte pe care le cunosc și le înțeleg.

Limbajul se va perfecționa, ...”se va limpezi, va deveni clar și corect, dacă copilul pentru perfecționarea lui...este o trebuință interioară: trebuința de a se exprima, de a comunica” (Claparede, 1975, pag. 168). Deci, până la vârsta școlară, copilul, stăpânește codul oral al limbii materne ”sermo cotidianos” limba de fiecare zi. Dezvoltarea vorbirii preșcolariilor de șase ani nu se reduce la creșterea cantitativă a vocabularului ci, odată cu asimilarea fondului lexical, copilul își însușește și semnificația cuvintelor, iar noțiunile se îmbogățesc pe măsura acumulării experienței și a perfecționării operațiilor gândirii.

La preșcolarii mari, pe baza aceluși „simț al limbii” se observă folosirea corectă a formelor și categoriilor gramaticale deși limba nu este încă pentru ei un „Obiect de studiu”. În trecerea de la o vârstă preșcolară la alta limbajul prezintă particularități specifice dependente de particularitățile de vârstă ale aparatului fonomotor, ale analizatorului verbo – motor și auditiv, de particularitățile gândirii și de influențele mediului social –uman.

Receptivitatea față de fenomenele lingvistice, inclusiv față de structura gramaticală, este o trăsătură caracteristică preșcolariilor, deși limba nu este pentru el un obiect de studiu. „Schemele gramaticale” se constituie în activitatea verbală a copilului, având ca mecanisme fiziologice stereotipuri dinamice la nivelul celui de-al doilea sistem de semnalizare. Preșcolariul își însușește structura gramaticală prin contactul continuu cu adulții, atât acasă, cât și în cursul întregii activități desfășurate în grădiniță.

Odată cu însușirea lexicului, copilul preșcolar își însușește și formele gramaticale ale limbii materne, asociind cuvintele în propoziții și fraze, schimbându-le forma după reguli gramaticale.

Generalizarea relațiilor gramaticale îl ajută pe copil să vorbească din ce în ce mai corect, lucru care se produce treptat, prezentând la vârste diferite trăsături caracteristice. Uneori, generalizarea excesivă duce la apariția greșelilor caracteristice vorbirii lor.

Pe primul loc sunt greșelile de acord:

-dezacordul dintre subiect și predicat: copiii zice; copiii alerg; mă doare picioarele;

-dezacordul dintre adjectiv și substantiv: „Păpușa are rochița roșu.”

-dezacordul articolului adjectival (demonstrativ) și posesiv (genitival): „Băieții au construit cei mai bine.”

Pe următorul loc se află formele greșite de plural ale substantivelor masculine, feminine și neutre: strade – străzi ; lingure – linguri; dulape – dulapuri ; papuce – papuci.

Substantivele feminine la G–D cu articolul hotărât sunt folosite greșit:

coada vulpei – coada vulpii; petalele floarei – petalele florii.

Prin analogie cu forma G-D a substantivelor proprii masculine (lui Ionel) preșcolarii formează în mod identic G-D substantivelor feminine commune și proprii: păpușa lui Oana; cartea lui Alina.

Dativul unor substantive îl formează cu prepoziția “la”: „Te spun la doamna educatoare “(doamnei educatoare).

În ceea ce privește verbul, copiii folosesc forme populare de viitor – “o să-ți dau” și imperfectul cu valoare de conjunctiv: “Eu eram doctoriță și tu veneai la mine și spuneai ce te doare.”

Cercetările facute de T. S. Cazacu arată că verbele timpului prezent predomină în vorbirea copiilor, deoarece aceștia nu au o experiență din trecut destul de bogată : “ca să se joacă cu mingea” – în loc de “ca să se joace cu mingea”.

Cunoscându-se aceste particularități ale limbajului copiilor preșcolari, educatoarei îi revine sarcina de a corecta pronunția și greșelile gramaticale de orice natură.

În însușirea vorbirii coerente și expresive- limbajul are un caracter situativ. Copiii întâmpină greutăți în realizarea legăturii dintre propoziții. La șase ani reușesc să-și aleagă cuvintele potrivite prin care să-și exprime clar gândurile și sentimentele. În povestirile lor se observă un stil mai colorat și unele cuvinte de legătură(“...” și mai trecu ce trecu... și numai ce mi se porni”...) necesare în trecerea de la o imagine la alta, de la o idee la alta și care conferă poveștii cursivitate, expresivitate.

O altă particularitate a limbajului la vârsta preșcolară este „invenția lexicală”. Ea se bazează pe formarea unui stereotip al mecanismului derivării. După modelul „cofetărie” ei spun „pâinărie”, „cărnaire”. Creativitatea lexicală a copilului trebuie pregătită și stimulată prin toate activitățile de educarea limbajului îndeosebi prin jocuri didactice (cu sufixe și prefixe), dar derivările deformate se cer corectate cu tact. “Limbajul copiilor la vârsta preșcolară se rafinează din punct de vedere sintactic și semantic, dar și pragmatic – apare o capacitate sporită de adaptare la necesitățile ascultătorului. Pe lângă limbajul social, o caracteristică a acestei vârste este reprezentată de “vorbirea cu sine”, care însoțește acțiunile și are rol de ghidare și monitorizare a acțiunilor. Capacitatea sporită de a combina performanța la sarcini dificile cu comunicarea eficientă pare să se datoreze unui număr sporit de scenarii cognitive pe care copiii le posedă la această vârstă. Asemenea scenarii – rutine permit automatizarea acțiunii și eliberarea de spațiu mental pentru monitorizarea eficienței comunicării. Cunoștințele acumulate se organizează treptat și în narațiuni, categorii, teorii” (Dumitru, Gheorghe, 1998, pag. 256)

Bibliografie :

1. Pavelcu, V., (1962), *Psihologia pedagogică*, Editura Didactică și Pedagogică, București;
2. ****Programa activităților instructiv-educative în grădinița de copii*, (2005), Editura V& Integral, București;
3. Claparede, Ed., (1975), *Psihologia copilului și pedagogia experimentală*, Editura Didactică și Pedagogică, București;
4. Dumitru, Gh., (1998), *Comunicare și învățare*, Editura Didactică și Pedagogică, București.